

**DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
Faculty «Economic and Business»**

Scientific papers
**OF DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
(ECONOMIC SCIENCES)**

№ 3 (49)

Zaporizhzhia
2023

РЕДАКЦИЈА КОЛЕГІЯ	EDITORIAL BOARD
051 – Економіка	051 – Economy
Ткач А. А. – д.е.н., професор, Жешувська Політехніка ім. Ігнація Лукасевича, м. Ряшів, Польща	Tkach A. A. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Polytechnic RZESOWSKIEJ, Ryshiv, Poland
Двігун А. О. - д.е.н., професор, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України	Dvihun A. O. – Doctor of Economic Sciences, Professor, National Institute for Strategic Studies in Ukraine National Institute of Strategic Studies under the President of Ukraine
Свиноус І. В. – д.е.н., професор, Білоцерківський національний аграрний університет	Svinous I. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Bila Tserkva national agrarian university
Череп А. В. – д.е.н., професор, Запорізький національний університет	Cherep A. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Zaporizhzhya national university
Єременко Д. В. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yeremenko D. V. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Колокольчикова І. В. – д.е.н., доцент, ТДАТУ	Kolokolchikova I. V. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Кукіна Н. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kukina N. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Почерніна Н. В. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Pochernina N. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Прус Ю. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Prus Y. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Демко В. С. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Demko V. S. – PhD, Ass. Prof., TSATU
071 – Облік і оподаткування	071 – Accounting and taxation
Чіобану Геннадій, університет Артифлекс, Бухарест, Румунія	Ghenadie Ciobanu, senior researcher ARTIFLEX” University of Bucharest, National Scientific Research Institute for Labour and Social Protection: Bucharest, RO
Давидюк Т. В. – д.е.н., професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	Davydiuk T. V. Doctor of Economic Sciences, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
Сокіл О. Г. - д.е.н., професор, Національний університет "Львівська політехніка"	Sokol O. H. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Lviv Polytechnic National University
Трачова Д. М. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Trachova D. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Кучеркова С. О. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kucherkova S. O.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Костякова А.А.- к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kostyakova A. A. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Демчук О.О. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Demchuk O. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Сахно Л. А.- к.е.н., доцент, ТДАТУ	Sakhno L. A.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
072 – Фінанси, банківська справа та страхування	072 – Finance, banking and insurance
Жанна Черноштан - Балтійська міжнародна академія. Латвія.	Zanna Cernostana — Baltic International Academy, Latvia
Гривківська О. В. – д.е.н., професор; ПВНЗ «Європейський університет»	Hryvkiwska O. V. – Doctor of Economic Sciences, Professor, PHEI «European University»
Давиденко Н. М. – д.е.н., професор, Національний університет біоресурсів і природокористування	Davidenko N. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, National university of life and environmental sciences
Танклевська Н. С. – д.е.н., професор, Державний торговельно-економічний університет, професор кафедри економіки та фінансів підприємства	Tanklevska N. S. - Doctor of Economic Sciences, Professor, State University of Trade and Economics, professor of the Department of Economics and Enterprise Finance
Вдовенко Л. О. – д.е.н., доцент; Вінницький національний аграрний університет	Vdovenko L. O. – Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., Vinnytsia national agrarian university
Трусова Н. В. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Trusova N. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Яцух О. О. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yatsukh O. O. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Косторной С. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kostornoi S. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Цап В. Д. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Tsap V. D.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Чкан І. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Chkan I. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
073 – Менеджмент	073 – Management
Огієнко М. М. — д.е.н., професор, Академія прикладних наук, Вища школа управління і адміністрування в Опольє, Польща	Ohiienko M. M. — Doctor of Economics, Professor, Academy of Applied Sciences Academy of Management and Administration in Opole, Poland
Судомир С. М. – д.е.н., професор, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»	Sudomyr S. M. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Berezhany Agrotechnical Institute

Завгородній А. В. — д.е.н., професор, Миколаївський інститут розвитку людини Університету "Україна"	Zavhorodnii A. V. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Mykolaiv Institute of Human Development of University "Ukraine"
Левків Г. Я.-д.е.н., професор, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького	Levkiv H. Y, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of Department of Management, Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviviv, Ukraine
Басюркіна Н. Й. - д.е.н., професор, Одеський національний технологічний університет	Basiurkina N. I. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Odesa National University of Technology
Козак К. Б. - д.е.н., професор Одеський національний технологічний університет	Kozak K. B. — Doctor of Economic Sciences, Professor, Odesa National University of Technology
Ортіна Г. В. – д.н.держ.упр., професор, ТДАТУ	Ortina G. V. - Doctor of Science in Public Administration Prof., TSATU
Коноваленко А. С. - д.е.н., доцент, ТДАТУ	Konovalenko A. S. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., TSATU
Нехай В. В. - д.е.н., доцент, ТДАТУ	Nekhai V. V.- Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, TSATU
Агеєва І. В.-к.е.н., доцент, ТДАТУ	Ahieieva I. V.- Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
075 – Маркетинг	075 - Marketing
Вішал Дагар – д.е.н., професор, університет Амїті, Індія	Vishal Dagar – PhD, Ass. Professor, Amity University, India
Вей Фен – д.е.н., проф., Північно-західний університет A&F, Китай	Wei Feng – Doc.Ec.Sc., professor, Northwest A&F University
Керімова У. К. – д.е.н., професор, Казахський національний аграрний дослідницький університет, академік Національної академії наук Казахстану, Казахстан	Ukilai Kerimova – Doctor of Economic Sciences, Professor, Kazakh national agrarian research university, academician of the National academy of sciences of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan
Буднікевич І. М. – д.е.н., професор, Чернівецький національний університет	Budnikevych I. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor, Chernivtsi national university
Гончар В. В. - д.е.н., професор, Приазовський державний технічний університет	Gonchar V. V - Doctor of Economic Sciences, Professor, Pryazov State Technical University
Легеза Д. Г. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Legeza D. G. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Куліш Т. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Kulish T. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Шквиря Н. О. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Shkvyrina N. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Сокіл Я. С. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Sokil Y. S. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Арестенко Т. В. - к.е.н., доцент, ТДАТУ	Arestenko T. V. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Майборода Г. О. - PhD, ст. викладач ТДАТУ	Mayboroda G. O. - PhD, Senior lecturer, TSATU
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	076 - Entrepreneurship, trade and stock-taking activities
Чернявська Т. А. – д.е.н., професор, Державна вища професійна школа, м. Конін, Польща	Cherniavska T. A. - Doctor of Economic Sciences, Professor, State Higher Professional School, Konin, Poland
Веслав Музіал - професор, доктор хаб., інж., кафедра економіки і організації сільського господарства, Краківський сільськогосподарський університет ім. Гуго Коллантая, Польща	Wieslaw Musial - prof. dr. hab. Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie Brak zweryfikowanego, Krakow, Poland
Волощук К. Б. – д.е.н., професор, ЗВО «Подільський державний університет»	Voloshchuk K. B. - Doctor of Economic Sciences, Professor, Podilsky state university
Карпенко А. В. – д.е.н., професор, Національний університет «Запорізька політехніка»	Karpenko A. V. Doctor of Economic Sciences, Professor, National university «Zaporizhia polytechnic»
Севідова І. О. – д.е.н., доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ	Sievidova I. O. - Doctor of Economic Sciences, Ass. Prof., Kharkov national university of internal affairs
Яворська Т. І. – д.е.н., професор, ТДАТУ	Yavorska T. I. - Doctor of Economic Sciences, Professor, TSATU
Болтянська Л. О. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Boltianska L. O. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Завадських Г. М. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Zavadskykh H. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Лисак О.І. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Lysak O. I. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU
Тебенко В. М. – к.е.н., доцент, ТДАТУ	Tebenko H. M. - Candidate of Economic Sciences, Ass. Professor, TSATU

Засновник

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу

УДК [33+631.1](06)

Т 13

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) / За ред. Т. І. Яворської. Запоріжжя:
Друкарня ТДАТУ, 2023. № 3(49). 192 с.

Голова редакційної колегії (науковий редактор):

Яворська Т. І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т. І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Колокольчикова І. В., д.е.н., професор – декан факультету

економіки і бізнесу

Завадських Г. М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Комп'ютерна верстка: Завадських Г. М.

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) включений до Переліку наукових фахових
видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути
опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ
МОН №1328 від 21.12.2015 р.).

Відповідно до Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня
2018 року № 32) присвоєно категорію «Б», що затверджено
наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020
№ 886.

Друкується за рішенням Вченої ради Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(протокол № 4 від 28.11.2023 р.).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №24284-14124 ПР від 24.12.2019 р.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1**Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32****Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94****Index Copernicus Value (ICV) 2019:****56.52Digital Object Identifier****System (DOI)**

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською
та англійською.

Погляди редколегії не завжди збігаються з позицією авторів.

Адреса редакційно-видавничого відділу:

Юридична:

пр. Б. Хмельницького 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.
72312 Україна89

Фактична:

вул. Жуковського, 66
м. Запоріжжя, Запорізька обл.
69600, Україна

Підписано до друку 01.12.2023 р.

Друкарня ТДАТУ

© Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)

№ 3 (49), 2023

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

*Олійник І. В.***ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО
ЛІДЕРСТВА..... 8**

ЕКОНОМІКА

*Васильченко О. О.***ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА НА РЕЗУЛЬТАТИ
ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ ..... 19***Vinichenko I. I.***FORMATION OF COSTS AND INCOME IN THE CONTEXT RESOURCE
PROVISION OF HUNTING ECONOMY .....30***Демко В. С., Свиноус І. В.***МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ..... 40***Почерніна Н. В.***МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ..... 52***Трусова Н.В., Кукіна Н.В.***ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ:
РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ..... 63**

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

*Косторной С. В.***ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ОЦІНКА,
ОПОДАТКУВАННЯ ..... 71***Трусова Н. В., Козак В. М.***ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СИМБІОЗ ДОМІНУЮЧИХ ФАКТОРІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ 77**

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

*Бондар М. І., Цятковська О. В.***ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ІНФРАСТРУКТУРНИХ АКТИВІВ У
ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ ..... 87***Костякова А. А.***НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ВИЗНАЧЕННЯ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ, ЇХ ОЦІНКА ТА ОБЛІК В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ 95**

Шепель І. В.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ ОДИН З НАПРЯМКІВ
УСПІШНОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ 102

Шерстюк О. Л., Жук Н. Л.
РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ВИРІШЕННІ
СТРАТЕГІЧНИХ ЗАВДАНЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
.....111

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Болтянська Л. О., Лисак О. І.
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ БІЗНЕС-ПРОЕКТУВАННЯ В
ПОВОСНІЙ ПЕРІОД..... 122

Болтянська Л. О., Тебенко В. М.
ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ
УКРАЇНИ 135

Завадських Г. М.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА РОЗВИТОК
МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ 148

Прус Ю. О.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕСУРСІВ
МИСЛИВСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ 155

Тебенко В. М., Болтянська Л. О., Лисак О. І.
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ...169

Яворська Т. І.
СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСТВО У РЕАЛІЗАЦІЇ СКЛАДОВИХ
КОНЦЕПЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 178

**Вимоги щодо розміщення статей у Збірнику наукових
праць Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки).....188**

Founder

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Faculty Economic and Business

UDC [33+631.1] (06)

T 13

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (economic sciences) / Ed.
T. I. Yavorska. Zaporizhzhia : TDATU, 2023.
№ 3(49). 192 p.

Chairman of Editorial Board (scientific editor):

Yavorska T. I.- Doctor of Science, Professor of Economics and
Business Department

Responsible for the release of Scientific Papers:

Yavorska T. I.- Doctor of Science, Professor of Economics and
Business Department

Kolokolchikova I. V. - Doctor of Economic Sciences, Professor
Zavadskykh H. M. – Candidate of Economic Sciences, Ass.
Professor of Economics and Business Department

Imposed by Zavadskykh H. M.

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (Economic sciences) is included to
the list of scientific professional editions of Ukraine, in which main
results of dissertations may be published (Order of MES from
21.12.2015 №1328).

In accordance with the Procedure for the formation of the List of
scientific professional publications of Ukraine (order of the
Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 15,
2018 № 32) assigned category "B", approved by the order of the
Ministry of Education and Science of Ukraine from 02.07.2020
№ 886.65

Published according to the decision of the Academic Council of
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
(Protocol № 04 from 28.11.2023).

Certificate of state registration of printing mass media
KB №24284-14124 IIP from 24.12.2019.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1
Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32
Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94
Index Copernicus Value (ICV) 2019: 56.52

Digital Object Identifier System (DOI)

Materials are published in original languages - Ukrainian and
English.

The editorial board's views do not necessarily reflect the position
of the authors.

Address editorial and publishing department:

Legal:
18 B. Khmelnytskyi Ave.
Melitopol, Zaporizhzhia region.
72312 Ukraine

Actual:
St. Zhukovsky, 66
Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region.
69600, Ukraine

Signed for publication 01.12.2023 y.
Printing house TSATU

© Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)

№ 3 (49), 2023

CONTENTS

MANAGEMENT

Oliinyk I. V.
FACTOR ANALYSIS OF METHODS AND PRINCIPLES OF EFFECTIVE
LEADERSHIP..... 8

ECONOMY

Vasylchenko O. O.
DIAGNOSTICS OF THE INFLUENCE OF THE BUSINESS ENVIRONMENT
ON THE MANAGEMENT RESULTS OF SERVICE SECTOR
ENTERPRISES 19

Vinichenko I. I.
FORMATION OF COSTS AND INCOME IN THE CONTEXT
RESOURCE PROVISION OF HUNTING ECONOMY 30

Demko V.S., Svytnous I. V.
MACROECONOMIC ANALYSIS OF UKRAINE'S TOURISM POTENTIAL IN
INTERNATIONAL COOPERATION..... 40

Pochernina N. V.
INTERNATIONAL INTEGRATION OF UKRAINIAN REGIONS IN THE
SYSTEM OF ECONOMIC POLICY GOALS.....52

Trusova N. V., Kukina N. V.
FOOD SECURITY OF HOUSEHOLDS IN UKRAINE: TODAY'S
REALITIES..... 63

FINANCE, BANKING AND INSURANCE

Kostornoi S. V.
VIRTUAL ASSETS: GOVERNMENT REGULATION, ASSESSMENT,
TAXATION 71

Trusova N. V., Kozak V. M.
FUNCTIONAL SYMBIOSIS OF DOMINANT FACTORS ENSURING
FINANCIAL SECURITY OF SUBJECTS AGRO-FOOD MARKET OF
UKRAINE..... 77

ACCOUNTING AND TAXATION

Bondar M., Tsiatkovska O.
FEATURES OF ACCOUNTING OF INFRASTRUCTURE ASSETS IN STATE
INSTITUTIONS..... 87

Kostyakova A. A.
SCIENTIFIC JUSTIFICATION AND PRACTICAL ASPECTS OF
DETERMINING DAMAGE AND LOSSES, THEIR ASSESSMENT AND
ACCOUNTING IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW..... 95

Shepel I. V.
DIGITALIZATION OF FINANCIAL ACCOUNTING AND TAXATION IS
ONE OF THE DIRECTIONS OF SUCCESSFUL AGRICULTURAL BUSINESS
.....102

Sherstiuk O. L., Zhuk N. L.
THE ROLE OF ACCOUNTING IN SOLUTION OF STRATEGIC
TASKS OF ENTERPRISES..... 111

**ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND STOCK-TAKING
ACTIVITIES**

Boltianska L. O., Lysak O. I.
PRACTICAL ASPECTS OF BUSINESS DESIGN IN THE
POST-WAR PERIOD 122

Boltianska L. O., Tebenko V. M.
ASSESSMENT OF INVESTMENT AND INNOVATION
ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN THE SOUTHERN
REGION OF UKRAINE 135

Zavadskykh H. M.
EUROPEAN EXPERIENCE AND DEVELOPMENT OF
HUNTING ECONOMY IN UKRAINE 148

Prus Yu.O.
ANALYSIS CURRENT STATE RESOURCES OF HUNTING
FARMS UKRAINE..... 155

Tebenko V. M., Boltianska L. O., Lysak O. I.
RISK MANAGEMENT AS A DIRECTION OF ENSURING
THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE 169

Yavorska T.I.
FAMILY FARMING IMPLEMENTING COMPONENT
CONCEPTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT 178

**Requirements for articles published in
“Scientific papers of Dmytro Motornyi Tavria State
Agrotechnological University (economic sciences)” 188**

DOI: 10.32782/2524-0072/2021-26-72

УДК [657.6:356.018]:001.8

*Костякова А. А., к.е.н., доцент
доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного
e-mail: anna.kostyakova@tsatu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5026-0087>*

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ, ЇХ ОЦІНКА ТА ОБЛІК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: У статті з наукової точки зору розглядається проблематика визнання шкоди та відшкодування збитків (втрат), завданих Україні у зв'язку з збройною агресією РФ, їх оцінкою, визнанням в обліку та відображенням в фінансовій звітності суб'єктів аграрного сектору. На підставі деталізованого наукового аналізу вітчизняного законодавства та методичного забезпечення було досліджено визначення сутності значень «прямі» та «непрямі» втрати (витрати, збитки, шкода), їх взаємозалежність та недоцільність визнання в обліку у складі звичайної діяльності підприємства. Обґрунтовано доцільність застосування категорії «незвичайні (нетипові) витрати» в умовах воєнного стану, застосовуючи міжнародний досвід. Зауважено на дотриманні принципів суттєвості та достовірності відображення інформації в примітках фінансової звітності в складі незвичайних витрат, їх характером виникнення та величини.

Ключові слова: аграрний сектор, війна, прямі та непрямі втрати (збитки), облік, незвичайні (нетипові) витрати, фінансова звітність.

JEL code classification: M41

Постановка проблеми. Введення воєнного стану в Україні сприяло формуванню проблем в сфері обліку та управління, як для суб'єктів господарювання, так й для країни в цілому. Традиційний облік та система управління з формату стабільності та плановості в умовах воєнного стану перейшли у стан непридатності.

Найбільш важливим питанням в сьогоденні умовах є процес ревіталізації економічної спроможності саме аграрного сектору економіки з позиції відновлення продовольчої безпеки держави та країн світу загалом. Це стосується, в першу чергу, питань фіксації злочинів, збитків, завданих бізнес-структурам аграрного сектору, їх відшкодуванню для економічної реновації аграрного сектору в цілому та окремого аграрія зокрема [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Повномасштабне вторгнення загарбників в Україну сприяло виникненню необхідності вирішенню донині невідомих питань, що пов'язані із особливостями бухгалтерського обліку та звітності бізнесу в умовах законодавчих змін та наслідків воєнного стану в Україні. За цей час з'явилась незначна кількість наукових публікацій [4,12,14], доволі потужна законодавча [3,5,6,7,11,16] та методична база [1,13], але потребує подальшого дослідження саме оцінка діяльності аграрного сектору в умовах адаптації до воєнного часу.

Метою статті є аналіз та оцінка впливу військових дій в Україні на ведення обліку в аграрному секторі на основі розгляду останніх змін на законодавчому та науковому рівнях.

Виклад основного матеріалу. За оцінкою фахівців Міністерства економіки та Київської школи економіки (KSE) «з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальні втрати економіки України внаслідок війни з урахуванням як прямих

втрат, так і непрямих втрат (падіння ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо) складають від 543 млрд дол. США до 600 млрд дол. США» [2].

Проведене дослідження науково-методичних джерел довело, що останнім часом більшість вітчизняних науковців та практиків присвячують свої надбання наслідкам, отриманим від військових дій, особливо фіксації збитків (втрат, шкоди). Законодавчо-нормативна база, присвячена визнанню такої шкоди та збитків, класифікує їх за двома напрямками: прямі та непрямі [3].

Прямі – фіксація фактів руйнувань, втрати чи пошкодження майна з майбутнім можливим документуванням та формуванням доказової бази з обов'язковим оприлюдненням її на державних інтернет-ресурсах.

Непрямі – упущена вигода від повного або часткового унеможливлення використання земель, що знаходяться в обробітку, та від повного або часткового зниження потенціалу біологічних активів за умов виявлення, документального підтвердження та оцінки.

Тобто непрямі збитки – це дійсно упущена вигода від втрати повноцінного господарювання на земельних ділянках та продуктивності довгострокових біологічних активів рослинництва та тваринництва (якщо розглядати в межах більше, ніж рік повномасштабного вторгнення військ російської федерації, зокрема на окупованих, замінованих територіях), поточні біологічні активи тваринництва, тоді як, прямі втрати (збитки) – характеризують більш масштабні факти шкоди та результати діяльності сільськогосподарських підприємств внаслідок збройної агресії Росії. Але й прямі втрати, й непрямі збитки притаманні бути, як окремо один від одного, так і в сукупності співіснування, що іноді унеможливує їх відокремлення. Виникнення даних втрат (збитків, шкоди) пов'язано із об'єктами обліку, що відображаються у фінансовій звітності [4].

За умови отриманої шкоди в процесі проведення обов'язкової інвентаризації та документування з послідуочим оприлюдненням інформації на спеціально створених офіційних державних ресурсах є обов'язковими діями суб'єктів господарювання, зокрема для підготовки інформаційної бази для початкового етапу складання фінансової звітності. Саме процес інвентаризації сприятиме оцінці прямих збитків та постановки їх на облік. Це стосується, першочергово, основних засобів та виробничих запасів та регламентується на законодавчому рівні:

- з'ясування розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення матеріальних цінностей [5];
- методика оцінки та втрата майна з державною часткою в статутному капіталі суб'єкта господарювання [6];
- консервація основних засобів [7];
- оцінка запасів, що придатні до використання, але погіршилися їх якісні характеристики [8];
- знецінення, списання знищених / зіпсованих необоротних активів [10].

Бізнес-структури, розташовані на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції (або їх структурні підрозділи (відокремлене майно) перебувають на зазначених територіях) процес інвентаризації активів, зобов'язань та власного капіталу відповідно до первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку зможуть провести лише на 1 число місяця, наступного за місяцем, коли зникнуть перешкоди до доступу до даної інформації з послідуочим відображенням в обліку відповідного звітного періоду [11].

Тобто, поки не відбудеться повноцінна інвентаризація, неможливо припинити обліковувати майно, навіть якщо воно не відповідає умовам для визнання його активами.

Даний факт вимагає фіксації даних показників в обліку та звітності. З цього приводу було розроблено модель визнання та наслідків обліку майна залежно від впливу воєнних дій, де ключове місце приведене процесу прийняття управлінського рішення щодо продовження чи призупинення діяльності роботи певного суб'єкта господарювання, рішення щодо

зупинки та знецінення активів, їх статусу, фіксацій в первинному документі даних фактів, бухгалтерських та податкових наслідків [12].

Окрім того, провідні вітчизняні науковці також, досить активно займаються дослідженням проблем визначення розміру збитків від заподіяної шкоди аграрним підприємствам в умовах війни та особливості відображення їх в обліку. У квітні 2022р. розроблено Методичні рекомендації для фіксації шкоди, завданої аграріям збройною агресією російської федерації [13] (далі – Методичні рекомендації), які допоможуть обліково-економічним службам сільськогосподарських підприємств достовірно проводити облік прямих збитків (втрат), отриманих внаслідок агресії.

Згідно даних Методичних рекомендацій облік прямих збитків рекомендовано здійснювати на субрахунку 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей". Згідно Інструкції про застосування плану рахунків на даному субрахунку обліковуються нестачі грошових коштів та інших цінностей і втрати від псування цінностей, що виявлені в процесі заготовлення, переробки, збереження, та реалізації. Саме дані процеси закладені в сутність поняття «операційна діяльність». Згідно ст.3 НП(С)БО 1 операційна діяльність є основною діяльністю підприємства та/або звичайною, оскільки забезпечує основну частку доходу підприємства від виробничих та реалізаційних операцій.

В процесі інвентаризації постає завдання виявити цінності, які втратили свої властивості (закінчився термін придатності), фізичний знос, брак, втрати при ремонті, нестачі через розкрадання, пошкодження упаковки, внаслідок погодних умов тощо. Тобто під цінностями доцільно розуміти якісні та/або кількісні характеристики певного об'єкта обліку, наприклад, основних засобів, виробничих запасів тощо. Дані втрати характерні для технологічних, техногенних/аварійних втрат. Псування (втрати) цінностей також характерно для обліку нестачі ТМЦ в межах норм та понад межі природного убутку (п. 4 розділу IV Положення № 879). Але даний вид нестач характерний лише для запасів, і то не всіх. Стосовно таких запасів, як МШП, готова продукція, товари, інші запаси, що рахуються поштучно, норми природних втрат не застосовуються.

До 2002 року в системі МСФЗ (тоді МСБО) існувало визначення «надзвичайні витрати» та «надзвичайні доходи». Дані статті накопичували інформацію від надзвичайних подій або операцій, що не характерно для значення звичайної діяльності підприємства, тобто ця діяльність не передбачала регулярного та/або систематичного повторення в часі. Свого роду це були форс мажорні обставини, що мали «разовий характер».

У 2002 році Рада МСБО вирішила виключити концепцію надзвичайних статей з системи МСБО і заборонити подання статей доходів і витрат як «надзвичайних статей» у звіті про прибутки та збитки та примітках. У вітчизняній практиці існування «надзвичайної діяльності» та пов'язаний з ним облік надзвичайних доходів та витрат також було виключено за Наказом Міністерства фінансів № 627 від 27.06.2013р. Навіть розглядаючи та розуміючи, що війна – це надзвичайна умова, де облік витрат і витрат, виникаючих під час воєнних подій або операцій, відрізняється від звичайної діяльності підприємства, не можна відхилятися від вимог правової вітчизняної та міжнародної бази та класифікувати доходи та витрати як надзвичайні. Але й ототожнювати дані втрати (нестачі, збитки) з наслідками від звичайної діяльності, на нашу думку, також недоречно. З даного приводу Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України наголошує на доцільності врахування різних законодавчих норм та стандартів щодо витрат, спричинених військовою агресією. Провідні практики пропонують дані витрати характеризувати, як незвичайні (нетипові) [14].

Параграф 16А МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» зазначає на доцільності відображення у проміжній фінансовій звітності інформації, що не характерна звичайній діяльності за характером, обсягом, частотою та при цьому має прямий вплив на зміни в активах, зобов'язаннях, власному капіталі, чистому прибутку та грошових потоках суб'єктів господарювання. Втрати від війни, звісно, не є типовими, але, на превеликий жаль, міжнародний стандарт лише зауважує на доцільності відображення даних втрат та не містить інформації щодо сутності нетипових (незвичайних) втрат та їх розкриття в звітності.

В свою чергу, параграф 100 ED/2019/7 також зауважує на доцільності визнання «незвичайних доходів та витрат», як елементів в обліку з обмеженою прогностичною цінністю, що не виникатимуть протягом кількох майбутніх річних звітних періодів [15].

Проект нового стандарту, який висуває вже конкретні правила подання незвичайних статей, пропонує розкрити в одній примітці дані про незвичайні доходи та витрати, в наступному порядку:

- визнання у звітному періоді сум статей щодо незвичайних доходів або витрат;
- обов'язкова характеристика операції та/або події, що призвела до виникнення відповідних статей, обґрунтування неможливості або не очікування таких доходів або витрат протягом кількох наступних фінансових звітних періодів;
- включення відповідних статей незвичайних доходів або витрат до статей звіту про фінансові результати [16].

При складанні фінансової звітності доцільно враховувати характеристики облікової інформації, зокрема суттєвість та доречність, особливо в сучасних умовах, спричинених військовою агресією проти України задля прийняття ефективних управлінських рішень.

З цього приводу в міжнародному обліку (§ 97 МСБО 1) суттєвість ототожнюється з надійністю інформації, яка впливає на прийняття управлінських рішень користувачем. Тобто, за умови, якщо стаття доходу чи витрат є суттєвою, суб'єкт господарювання зобов'язаний розкривати її сутність та значення окремо [17].

Оскільки міжнародні стандарти не містять чітку інформацію щодо значення категорії «незвичайна стаття» та відображення її даних в обліку при формуванні фінансової звітності, задача головного бухгалтера відверто та докладно описати їх у вітчизняних примітках до фінансової звітності.

Тривалість військових дій свідчить, що провина та встановлення вини загарбників у судовому порядку це тривалий процес, а відображення втрат (нестач, шкоди) потрібно вже на сьогодні. Тому, підтримуємо думку провідних вчених та практиків, що відображення прямих втрат доречно здійснювати на позабалансовому субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей» з оприлюдненням інформації про завдану шкоду на офіційних інформаційних джерелах. В майбутньому при доказі провини та визначення винуватця в розмірі завданих збитків в обліку передбачено субрахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» (дебет) та рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів» (кредит). Отримання відшкодування від загарбників на підприємстві буде проведено проводкою: дебет рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів» з кредитом рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» (оборотні активи) чи рахунку 746 «Інші доходи» (необоротні активи) [13].

На законодавчому рівні стосовно визнання непрямих втрат (упущеної вигоди) також передбачено нормативний акт до впровадження та використання на практиці [16].

Висновки. Процес відновлення аграрного сектору економіки потребує всебічної підтримки з боку держави, а також з боку міжнародної спільноти. Особливої уваги для бізнес-суб'єктів набуває питання щодо ведення обліку та складання фінансової звітності в умовах воєнного стану.

Враховуючи повномасштабне вторгнення агресора на територію України, виконавчі державні органи своєчасно реагували на наслідки даного вторгнення та вносили коригуючі зміни у законодавчо-нормативну базу, що стало в допомогу бухгалтерам, фінансистам, аудиторам тощо.

В першу чергу встала необхідність підготувати інформаційну базу про витрати, спричинені військовою агресією. Ця інформація є суттєвою для розуміння елементів фінансових результатів та подання у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) показника таких витрат окремою статтею, а її розкриття в примітках до фінансової звітності, як обов'язковою.

Витрати, спричинені військовою агресією, можуть характеризуватися, як *незвичайні* «нетипові [Unusual]» за своїм характером, обсягом або частотою.

Водночас у примітках до фінансової звітності необхідно надати чітку інформацію щодо складу таких витрат, їх сутності та розміру.

Список використаних джерел

1. Документування витрат аграрних підприємств внаслідок військової агресії Росії проти України: практичні рекомендації зі зразками документів. 2022. URL: https://agro.dn.gov.ua/downloads/2022/10/Dokumentuvannya_vtrat_agrariyiv_praktychni_rekomendatsiyi_iz_zrazkami.pdf (дата звернення 30.10.2023).
2. Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже \$63 млрд. Загальні втрати економіки \$543-600 млрд. Kyiv School of Economics. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseniinfrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/> (дата звернення: 30.10.2023).
3. Лист Кабінету Міністрів України «Щодо визначення шкоди та збитків, завданих підприємством війною». URL: <http://surl.li/mtvig> (дата звернення 02.11.2023).
4. Костякова А. А. Ключові моменти впливу воєнного стану на формування показників фінансової звітності. *Облік діяльності бізнесу в умовах воєнного стану: новації – 2023*: збірник матеріалів Першого бухгалтерського воркшопу-стажування (26 жовтня-03 листопада 2023 р., м. Київ). Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. С. 44-47
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF> (дата звернення 31.10.2023).
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження методики оцінки майна». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF> (дата звернення 31.10.2023).
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-97-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2023).
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 31.10.2023).
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення 02.11.2023).
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> (дата звернення 02.11.2023).
11. Лист Міністерства фінансів України від 09.12.2020 № 41020-01-10/38057. URL: <https://document.vobu.ua/doc/13790> (дата звернення 02.12.2023).
12. Жук В. М., Василюшин С. І., Волошина О. В. Воєнний стан: вплив на бухгалтерський облік та звітність бізнесу: довідник. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 64 с.
13. Методичні рекомендації з фіксування прямої шкоди, завданої сільськогосподарським підприємствам внаслідок збройної агресії російської федерації. 2022. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf (дата звернення 30.11.2023).
14. Роз'яснення ФПБАУ від 17.02.2023 р. № 9 «Відображення у фінансовій звітності, складеній за МСФЗ, витрат, спричинених воєнними діями». URL: <https://document.vobu.ua/doc/17723> (дата звернення 30.11.2023).
15. ED/2019/7 General Presentation and Disclosures. 2019. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/primary-financial-statements/exposure-draft/ed-general-presentation-disclosures.pdf> (дата звернення 30.11.2023).
16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.11.2023).

References

1. Dokumentuvannya vytrat ahrarykh pidprijemstv vnaslidok viiskovoi ahresii Rosii proty Ukrainy: *praktychni rekomendatsii zi zrazkami dokumentiv.* (2022). URL: https://agro.dn.gov.ua/downloads/2022/10/Dokumentuvannya_vtrat_agrariyiv_praktychni_rekomendatsiyi_iz_zrazkami.pdf [in Ukrainian].
2. Priami zbytky, naneseni infrastrukturi Ukrainy v khodi viiny, skladaiut maizhe \$63 mlrd. Zahalni vtraty ekonomiky \$543-600 mlrd. *Kyiv School of Economics.* URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseniinfrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/> [in Ukrainian].

3. Lyst Kabinetu Ministriv Ukrainy «Shchodo vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh pidpriemstvom viinoiu». URL: <http://surl.li/mtvig> [in Ukrainian].
4. Kostiakova A. A. (2023). Kliuchovi momenty vplyvu voiennoho stanu na formuvannia pokaznykiv finansovoi zvitnosti. *Oblik diialnosti biznesu v umovakh voiennoho stanu: novatsii – 2023*: zbirnyk materialiv Pershoho bukhhaltenskoho vorkshopu-stazhuvannia. Kyiv: NNTs «IAE».
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia rozmiru zbytkiv vid rozkradannia, nestachi, znyshchennia (psuvannia) materialnykh tsinnosti». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF> [in Ukrainian].
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia metodyky otsinky maina». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF> [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Polozhennia pro poriadok konservatsii osnovnykh vyrobnychkykh fondiv pidpriemstv». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-97-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
8. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 9 «Zapasy». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> [in Ukrainian].
9. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 10 «Debitorska zaborhovanist». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> [in Ukrainian].
10. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 28 «Zmenshennia korysnosti aktyviv». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> [in Ukrainian].
11. Lyst Ministerstva finansiv Ukrainy vid 09.12.2020 № 41020-01-10/38057. URL: <https://document.vobu.ua/doc/13790> [in Ukrainian].
12. Zhuk, V. M., Vasylyshyn, S. I., Voloshyna, O. V. (2023). Voiennyi stan: vplyv na bukhhaltenskyi oblik ta zvitnist biznesu: dovidnyk. K.: NNTs «IAE» [in Ukrainian].
13. Metodichni rekomendatsii z fiksuвання priamoї shkody, zavdanoi silskohospodarskyim pidpriemstvami vnaslidok zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii (2022). URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1859/files/Losses_2022_04_28_13_34_46_772662.pdf [in Ukrainian].
14. Roziasnennia FPBAU vid 17.02.2023 r. № 9 “Vidobrazhennia u finansovii zvitnosti, skladdenii za MSFZ, vytrat, sprychynenykh voiennymi diiamy”. URL: <https://document.vobu.ua/doc/17723> [in Ukrainian].
15. ED/2019/7 General Presentation and Disclosures. (2019). URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/primary-financial-statements/exposure-draft/ed-general-presentation-disclosures.pdf>
16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Kostyakova Anna Anatoliivna

associate Professor (Doctor of Philosophy, Ph.D.)

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

e-mail: anna.kostyakova@tsatu.edu.ua

[ORCID:https://orcid.org/0000-0001-5026-0087](https://orcid.org/0000-0001-5026-0087)

SCIENTIFIC JUSTIFICATION AND PRACTICAL ASPECTS OF DETERMINING DAMAGE AND LOSSES, THEIR ASSESSMENT AND ACCOUNTING IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract: The article investigated the essence and unity of losses in terms of direct and indirect losses (costs, damage, shortages), the occurrence of which was caused by the state of war in the state.

The following interpretation of the essence is proposed for understanding and use: indirect losses are truly a missed benefit from the loss of full-fledged land management and productivity, both current and long-term biological assets of crop and animal husbandry, and direct losses (damages) characterize larger-scale damage facts and the results of agricultural enterprises as a result of Russia's armed aggression. Direct losses and indirect losses can coexist simultaneously or separately from each other, but their assessment and accounting is mandatory.

The essence of operational (ordinary) activity has been studied and the impracticality of accounting for direct losses within this activity has been proven, since these losses (losses) are, as a rule, unpredictable, that is, they will not occur during several future annual reporting

periods in a row. And this understanding is identical to the meaning of "atypical (unusual)" expenses, which is characteristic of the international practice of accounting and does not contradict the domestic legislation regarding reference to international standards.

Taking into account the above clarifications, the expediency of displaying the amount of direct shortages and losses on the off-balance sheet sub-account 072 "Unreimbursed shortages and losses from deterioration of values" was proved. After recording the information about the damage on state resources (publication of information), after solving the issue of the culprits for the amount of the damage, the company will reflect the debt as a debit to subaccount 375 "Calculations for compensation for damage caused" and a credit to the account 69 "Income of future periods" with future recognition of income by debiting account 69 "Income of future periods" and crediting account 716 "Reimbursement of previously written off assets" (current assets) or account 746 "Other income" (non-current assets).

The principles and quality characteristics of accounting and financial reporting provide for the completeness, materiality, and reliability of the data reflected in the accounting. On this occasion, the necessity and appropriateness of displaying losses from military aggression in the agrarian sector of the economy in the notes to financial statements with the provision of clear explanations regarding the content of the disclosure of the composition of such costs (losses), their nature and size have been proven.

Keywords: agricultural sector, war, direct and indirect losses (damages), accounting, unusual (atypical) expenses, financial reporting.

**Вимоги до статей, що друкуються
у “Збірнику наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)”**

Збірник призначений для фахівців, які цікавляться теоретичними та прикладними проблемами економіки, фінансів і кредиту, обліку і аудиту, менеджменту та маркетингу мікро-, мезо- та макрорівня національної та міжнародної економіки. Збірник надає можливість вченим та здобувачам наукових ступенів провести публічну апробацію, а науковій спільноті – ознайомитися з останніми результатами досліджень теоретичних і прикладних проблем національної та міжнародної економіки.

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) включений до Переліку наукових фахових видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ МОН №1328 від 21.12.2015 р.). Відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня 2018 року № 32) Збірнику присвоєно категорію «Б», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886.

Збірник виходить до 4 разів на рік. Останні дати подання статей:

№1 – до 1 березня; №2 – до 1 травня; №3 – до 1 жовтня; №4 – до 1 грудня.

Для участі у формуванні збірника наукових праць необхідно подати:

1. Електронний варіант статті, оформлений відповідно до наведених нижче вимог, виконаний у редакторі MS Word.

2. Рецензію доктора наук (за тематикою статті) – для авторів без вченого ступеня. Відсканований документ повинен містити підпис рецензента, засвідчений печаткою установи, в якій він працює.

3. Файл із відомостями про автора (прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, поштова адреса для пересилання авторського примірника, контактні телефони, адреса електронної скриньки) та інформацією про кількість примірників і необхідність поштової пересилки.

4. Електронні копії анотації англійською мовою у форматах *jpeg* (сканована копія) та *doc* (у редакторі MS Word), завірену професійним перекладачем або викладачем англійської мови зі знанням економічної термінології.

5. Електронну копію платіжних документів (оплата здійснюється після прийняття позитивного рішення щодо друку статті).

Пакет перерахованих вище матеріалів надсилається на електронну скриньку:
sp_tsatu@tsatu.edu.ua, ivanvd@ukr.net

Структура статті:

1. Індекс УДК.

2. Прізвище та ініціали автора.

3. Відомості про автора – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без абревіатур), e-mail.

4. Назва статті (до десяти слів).

5. Анотація мовою статті (від 300 до 500 знаків)

6. Ключові слова мовою статті (не менше шести слів або словосполучень).

7. Код JEL Classification.

8. Прізвище та ініціали автора (англійською).

9. Відомості про автора (англійською) – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без абревіатур), e-mail.

10. Назва статті (англійською).

11. Розширена анотація англійською мовою (від 1600 до 1800 знаків) містить наступні розділи: постановка завдання, результати дослідження, висновки

12. Ключові слова (англійською).

13. Текст у структурованому вигляді із виділенням наступних елементів:

13.1 Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

13.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття);

13.3 Формулювання цілей статті (постановка завдання);

13.4 Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);

13.5 Висновки (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

14. Список використаних джерел (мовою оригіналу). Бібліографічний опис літературних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

15. Список використаних джерел в романській абетці (транслітерація) – References, оформлений відповідно до вимог APA (<http://www.apastyle.org>).

16. Вказати назву рубрики, в якій має бути надрукована стаття – відповідає назві однієї з наукових спеціальностей галузі знань "Соціальні та поведінкові науки", "Управління та адміністрування":

051 – Економіка;

71 – Облік і оподаткування;

72 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент;

75 – Маркетинг;

76 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Технічні вимоги до оформлення статті:

- Приймаються статті, написані однією із трьох мов: українською, російською, англійською.
- Назва файлу зі статтею – прізвище автора.
- Формат сторінки – А4.
- Поля з усіх боків – 2 см.
- Всі сторінки мають бути у книжковій орієнтації.
- Обсяг статті – не менше 10 друкованих сторінок.
- Окремі елементи статті:
  - Індекс УДК - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
  - Прізвище та відомості про автора (авторів) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
  - Порожній рядок;
  - Назва статті - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
  - Порожній рядок;
  - Анотація та ключові слова - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
  - Порожній рядок;
  - Код JEL Classification - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;

- Прізвище та відомості про автора (англійською) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
- Порожній рядок;
- Назва статті (англійською) - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
- Порожній рядок;
- Анотація та ключові слова (англійською) - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
- Порожній рядок;
- Текст статті - Times New Roman, 14, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см, назви підпунктів виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см, слова "Список використаних джерел" виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел (англійською) - References – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см;

- Оформлення таблиць:

Таблиця 1

Назва таблиці

- Оформлення ілюстрацій:

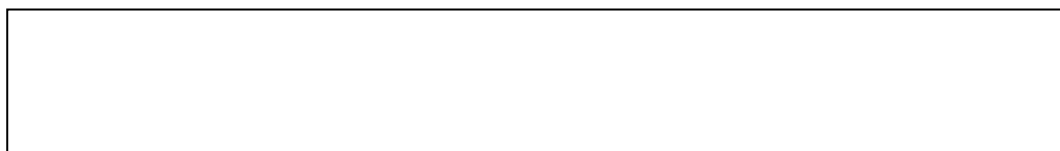

Рис. 1. Назва рисунку.

- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Word і нумеруються з правого боку:

Формула (1)

- Абзаци позначати тільки клавішею "Enter", не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша "Tab").
- Посилання на літературу в тексті необхідно давати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56-59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- Всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела.
- Всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- Кількість джерел у списку літератури повинна складати не менше 10 (з них не менше 4 іноземних).

- Посилання на підручники та науково-популярну літературу не допускаються.
- Назви праць у списку літератури розташовуються в порядку цитування.
- Скорочення слів і словосполучень, окрім загальноприйнятих, не допускається.

Редакція може відхилити статтю, якщо:

- відсутній повний пакет супровідних документів;
- оформлення статті не відповідає зазначеним вище вимогам;
- тематика статті не відповідає профілю видання;
- назва статті не відповідає змісту;
- стаття написана на низькому науковому рівні;
- матеріали повністю або частково публікувались раніше в інших виданнях або подані до розгляду редакціям інших журналів;
- стаття повністю або частково чужа (автор вчинив плагіат);
- порушена в статті проблема втратила актуальність.

Автори несуть відповідальність за точність наведених у статті термінів, прізвищ, даних, цитат, статистичних матеріалів тощо.

Усі матеріали, що надсилаються для публікації, проходять рецензування.

Рішення про публікацію статті приймає редколегія.

Рукописи, які відхилила редакційна колегія, авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати, правити текст і змінювати назву статті.

Сподіваємося на плідну співпрацю!

Редакційна колегія Збірнику наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)

Контактні дані:

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Запорізька обл. 69600, Україна
Декан факультету економіки і бізнесу Колокольчикова Ірина Володимирівна
Тел.: (067) 258-45-34

Відповідальний секретар – Завадських Ганна Миколаївна
Тел.: (097) 989-87-22, E-mail: SP_tsatu@tsatu.edu.ua

Збірник наукових праць
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного
(економічні науки)

Наукове фахове видання

Випуск 49, том 3

Збірник виходить до 4-х разів на рік

Свідоцтво про державну реєстрацію
Друкованого засобу масової інформації
Міністерство юстиції
КВ № 24284-14124 ПР від 24.12.2019

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т.І. - д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу
Колокольчикова І.В. - д.е.н., професор, декан факультету економіки і бізнесу
Завадських Г.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Підписано до друку 01.12.2023 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 13,0 Наклад 100.